Lausunto Maa- ja metsätalousministeriön perusmuistiosta MMM2021-00601

Aihe: Komission tiedonanto EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisiosta - Vahvat, verkottuneet, selviytymiskykyiset ja vauraat maaseutualueet

Lausunnon antaja: Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseudulla (HYMY) -verkosto

Komission tiedonannon osalta HYMY-verkosto pitää hyvänä maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönottamista. Tärkeää on myös se, että komissio korostaa EU:n kansalaisten osallistumisen varmistamista EU:n elpymissuunnitelman yhteydessä sekä esitystä yhteistyöstä maaseudulla asuvien ihmisten sekä paikallis- ja alueviranomaisten kanssa vision laatimisen osalta. Osallisuutta tulee muutenkin vahvistaa.

Verkosto pitää hyvänä myös sitä, miten vision neljä toiminta-aluetta kiteyttävät maaseutuyhteisöjen ja maaseudun sidosryhmien yhteiset tavoitteet, jotta maaseutuyhteisöistä tulisi vuoteen 2040 mennessä vetovoimaisia paikkoja, joissa on mm. osallistavaa hallintoa ja sukupolvien välisen solidaarisuuden mahdollistavia yhteisöjä ja jotka ovat täysmittaisia digitaalisen innovoinnin hyödyntäjiä sekä yrittäjähenkisiä, monimuotoisia ja elinvoimaisia paikkoja.

Digitaalisuus on hyvä ja tärkeä asia maaseudun näkökulmasta, mutta täytyy samalla muistaa, että digitalisaatiolla ei voida vastata kaikkiin palvelutarpeisiin.

Tärkeää on myös se, että maaseutu nähdään tärkeänä osana yhteiskuntaa, mitä ilmenee lauseessa ”Visioon sisältyy lisäksi se, että maaseutualueet tuovat vaurautta koko maalle.”

Verkosto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin kohtiin:

Sivu 2:

”Suomi pitää maaseutualueiden kehityksen kannalta välttämättömänä, että digitaaliset yhteydet ja maaseutualueiden saavutettavuus saadaan kuntoon. Suomi yhtyy komission näkemykseen, että digitaaliset yhteydet ovat yksi maaseutuvision kulmakivistä ja esimerkiksi nopeat ja toimintavarmat laajakaistayhteydet ovat perusedellytys maaseutualueiden työllisyyden ja elinvoiman lisäämiselle. Digitaalisten yhteyksien toimivuus on ratkaisevaa monipaikkaisuuden ja maaseutualueilla tehtävän etätyön kannalta.”

- Digitaalisten yhteyksien kehittäminen edesauttaa myös palvelujen turvaamista ja kehittämistä, etenkin alueilla, jossa on pitkät etäisyydet.
- Tähän on syytä lisätä: kunnossa oleva tiestö on perusedellytys maaseudun elinvoimalle.

”Suomi näkee, että ~~erityisesti~~ maaseutualueilta löytyy ratkaisuja vihreän siirtymän mahdollistamiseksi ja niillä on keskeinen rooli myös Euroopan unionin vihreän kehityksen ohjelman ja Pellolta pöytään -strategian sekä biodiversiteettistrategian tavoitteiden saavuttamisessa. Kestävä maatalous, metsätalous sekä bio- ja kiertotalous edistävät pyrkimystä kohti

hiilineutraalia yhteiskuntaa, vesiensuojelua sekä edistävät luonnon monimuotoisuutta samalla kun ne tarjoavat mahdollisuuksia luoda toimeentuloa ja työpaikkoja maaseutualueilla."

- Sana "erityisesti" antaa kuvan, että pääosin maaseutualueilta löytyy ratkaisu. Kuitenkin kaupunkien rooli on merkittävä, kun kyseessä on päästövähennystavoitteet. Muistutamme myös, että maaseutualueita laajoine metsineen tulee päätöksenteossa käsitellä kaikista kestävän kehityksen näkökulmista ei pelkästään hiilinieluina. Pohjoismaiden maaseutualueilla on runsaasti mahdollisuuksia tarttua myönteisessä mielessä haasteeseen ja olla osa ratkaisua.

"Suomi näkee komission tavoin, että maaseutualueiden menestymisen kannalta on tärkeää pitää erilaiset maaseutualueet, kaikki maaseudun asukkaat ja toimijat mukana ja kannustaa niitä kehittymään edelleen. Suomi korostaa erityisesti kokonaiskestävyyttä maaseutualueiden selviytymiskyvyn edistämisessä. Vihreän ja digitaalisen siirtymän on oltava oikeudenmukainen ja on tärkeä muistaa maaseutualueiden sosiaalinen kestävyys taloudellisen ja ympäristökestävyyden ohella. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä eri väestöryhmien yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän mahdollisuuksiensa hyödyntämiseen. Suomi näkee sukupuolten ja eri sukupolvien tasa-arvon edistämisen Euroopan maaseutualueilla tärkeänä, jotta maaseutualueet voivat entisestään uudistua ja hyödyntää olemassa olevaa kehittämispotentiaalia."

- Ei väestöryhmien hyödyntämiseen, vaan mahdollisuuksien luomiseen eri väestöryhmille
- Tähän olisi syytä lisätä myös sukupolvien välinen tasa-arvo

Sivu 3:

"Suomi katsoo, että komission ehdotus EU:n maaseudun seurantakeskuksesta on kiinnostava, mutta Suomi kaipaa ehdotuksesta lisätietoja, joiden perusteella mm. hallintoa ja rahoitusta koskevia kysymyksiä on mahdollista tarkemmin arvioida. Suomi pitää tärkeänä, että seurantakeskuksen toiminnassa huomioidaan olemassa olevat Euroopan maaseutuverkoston hyvät toimintatavat. Suomi katsoo, että komission ehdotus seurantakeskuksesta ei saa johtaa merkittäviin uusiin tiedonkeruuvelvoitteisiin eikä epätarkoituksenmukaiseen hallinnolliseen taakkaan. Olemassa olevaa hallintoa ja tiedonkeruukanavia tulee voida hyödyntää toimeenpanossa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

- Toisaalta maaseutuspesifille tiedolle on tarve, nykyinen tiedonkeruu ei vastaa maaseutupolitiikan tietotarpeisiin etenkään paikkaperustaisesta näkökulmasta.

"Euroopan maaseutualueilla asuu pysyvästi 137 miljoonaa ihmistä, ja maaseutualueet kattavat 80 % EU: n alueesta. Nämä alueet tuottavat korkealaatuisia elintarvikkeita ja muita tärkeitä hyödykkeitä. Maaseutualueilla on tärkeä rooli luonnonvarojen hoidon varmistamisessa ja ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa ja ratkaiseva rooli siirtymisessä vihreään ja kestävään Eurooppaan. Erityisesti sosioekonomiset tekijät myötävaikuttavat tähän."

- Sosioekonomiset tekijät - ikääntyvä ja vähenevä maaseutuväestö - ennemminkin haastavat, ainakin Suomen kontekstissa, mikä tulisi huomioida Suomen lausunnossa.

”Työmahdollisuuksien keskittyminen kaupunkialueille on johtanut työvoiman poismuuttamiseen ja tällä on negatiivinen vaikutus väestörakenteeseen etenkin syrjäisillä 3(10) maaseutualueilla. Keskittyminen on aiheuttanut noidankehän, jossa peruspalvelujen saatavuus vähenee ja digitaalinen kuilu kasvaa.”

- Digitaalisen kuilun kasvamiseen lienee syynä poliittinen tahtotila, ja syntyykö digitaalinen kuilu ennemminkin työn keskittymisestä, eikä toisinpäin?

Sivu 4:

- Termi ”bioalue” olisi syytä avata tarkemmin, onko kyse kestävistä yhteisöistä?
- Tarvitaanko uusia termejä, jotka ennemminkin hämmentävät kuin avaavat?

”Palvelujen tarjontaan ja saavutettavuuteen olisi kehitettävä innovatiivisia ratkaisuja, joissa hyödynnetään mahdollisimman paljon digitaalisten työkalujen tarjoamia mahdollisuuksia ja kannustetaan voimakkaasti sosiaalisiin innovaatioihin.”

- Näitä ovat esimerkiksi: yhteiskunnallinen yrittäjyys, julkinen - kansalaisjärjestöt yhteistuottajuus (*co-production*), julkinen-yksityinen-kansalaisjärjestöt yhteistyömallit (*welfare-mix*), esim. monipalvelukeskukset

Sivu 5:

”Digitaalisten infrastruktuurien eli laajakaistayhteyksien parantaminen sekä julkisen liikenteen palvelujen ja yhteyksien ylläpitäminen tai parantaminen ovat olennaisia, jotta voidaan varmistaa paremmat yhteydet maaseutualueille.”

- Tähän olisi syytä lisätä myös kunnossa oleva tiestö, sillä Suomessa maaseudulla on pitkät etäisyydet ja kunnossa olevaa tiestöä tarvitsee niin elinkeinoelämä, matkailijat kuin paikalliset asukkaatkin. Julkinen liikenne ei harvaan asutuilla alueilla ole riittävää, tarvitaan myös yksityisautoilua.
- Sähkölentokoneet ja sähköinen lentoliikenne ovat tulevaisuutta. Pienlentokenttäinfraan tulee panostaa tulevaisuuden saavutettavuuden ja vihreän siirtymän toteutumiseksi.

”3) Selviytymiskykyiset maaseutualueet, jotka edistävät hyvinvointia - ml. ympäristöresilienssi, ilmastotoimet ja sosiaalinen selviytymiskyky”

- Yhteisöillä on arvo ja oikeus hyvään elämään itsessään, yhteisöjen resilienssiä tulee vahvistaa myös tästä näkökulmasta, ei vain (taloudellisten) hyötyjen kautta.

”Visiossa todetaan myös, että maaseutualueiden sosiaalisen selviytymiskyvyn parantaminen edellyttää yhteiskuntien taitojen ja monimuotoisuuden täysimittaista hyödyntämistä. Kaikkien olisi voitava päästä uudelleen- ja täydennyskoulutukseen, mikä avaa mahdollisuuden laadukkaisiin työpaikkoihin ja mahdollisuuksiin.”

- Epäselvä virke, mitä yritetään sanoa? Maaseutuyhteisöjen sosiaalinen selviytymiskyky edellyttää muutakin kuin koulutuksen saavutettavuutta. Politiikkatoimia koskien mm. mahdollisuuksia työhön ja toimeentuloon, riittäviin palveluihin, arjen turvaan, osallisuuteen, sujuvaan arkeen jne.

”Maaseutualueet voivat tulla vauraammiksi monipuolistamalla taloudellista toimintaansa uusille aloille, joilla on myönteisiä vaikutuksia työllisyyteen, ja parantamalla maatalouden ja maatalouselintarvikkeiden lisäarvoa.”

- Maaseutuyhteisöjen resilienssiin vaikuttaa taloudellisen toimeliaisuuden lisäksi myös sosiaalinen pääoma ja yhteisölähtöiset sosiaaliset innovaatiot, jotka myös tukevat ja synnyttävät uutta taloudellista toimintaa.

Sivu 6:

1) *Vahvemmat maaseutualueet*: Lippulaivahankkeisiin lukeutuu mm. maaseudun elävöittämisalustan perustaminen ja maaseutuyhteisöjä tukevat tutkimus ja innovoinnit.
   - Mitä elävöittämisalusta tarkoittaa, kaipaa avaamista tekstissä.

3) *Selviytymiskykyiset maaseutualueet:* Lippulaivahankkeisiin lukeutuu mm. maaseutukuntien tukeminen energiasiirtymässä ja ilmastonmuutoksen torjunnassa sekä hiiliviljelyä ja maaperän terveyttä ja sosiaalista palautumiskykyä ja maaseutualueiden naisia koskevat hankkeet.
   - Mitä tarkoittaa sosiaalinen palautumiskyky? Selkeiden yleistajuisten termien käyttö tärkeää. Tarkoitetaanko resilienssiä, yhteisöjen kykyä sopeutua/uudistua?
   - Missä ovat nuoria koskevat hankkeet?
   - Maaseutukunnissa tarvitaan kuntakeskustaajaman lisäksi yksityisten talouksien ja yritysten energiasiirtymän tukemista.

Sivu 8:

”Suomen näkemys tulevaisuudesta kiteytyi lopulta seuraaviin sanoihin: Lumovoimainen maaseutu 2040 – hyvän elämän kasvualusta. Se kestää, yrittää ja luo uutta yhdessä. Tulevaisuuden vision taustalla on, että maaseutu on elinvoimainen, yhteisöllinen ja osittain mystinen paikka, josta sen kauneuden näkevät eivät voi pysyä poissa. Visioon sisältyy myös ajatus, että maaseudulla asuvien ihmisten määrä kasvaa, koska sen positiiviset puolet ovat niin vahvoja. Maaseudulla jokapäiväinen elämä on hyvää.”

- Ihmisten määrän kasvaminen edellyttää niin maalle- että maahanmuuttoa kuin syntyvyyden lisääntymistä.

Ystävällisin terveisin

Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseudulla (HYMY) -verkoston erityisasiantuntijat

Mari Kattilakoski
Itä-Suomen yliopisto
puh. 050 449 4896
mari.kattilakoski@uef.fi

Tarja Lukkari
Kajaanin ammattikorkeakoulu
puh. 0400 372 082
tarja.lukkari@kamk.fi